

Sadece Allah İçin Olmak: İHLAS¹

1. Konunun Planı

- a. İhlas Kavramının Sözlük ve İstilah Anlamı
- b. Riya ve Süm'a Kavramlarının Anlamı
- c. İhlâsta Niyetin Halis Olması

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

İhlas, kulluğun, ibadetin temel ögesi olduğundan bahsedilir. İhlasın zıddı olan “riya” ve “süm'a” kelimeleri açıklanır. Ayet ve hadislerle kul, bazı örnekler anlatılmak suretiyle hayatın her alanında ihlaslı olmaya davet edilir. İhlaslı amel, ibadet ve niyetin önemi hakkında çeşitli örneklerle konu tamamlanır.

3. Konunun Özet Sunumu

İnançta tevhit üzere olmaya, söz ve davranışta ise yalnızca Allah'ın rızasını gözetmeye ihlas denir. Sözlükte halas ve hulus kökünden gelen ihlas kelimesi, arınmak, saflaştırmak, kurtulmak, karışık ve şaibeli olmamak anlamlarına gelir. Din istilâhında ise ihlas; iman, ibadet, ahlak, amel ve dua gibi her türlü dinî görevleri halkın övme ve beğenmesini, yerme ve kınamasını önemsemeden sırf Allah için iyi ve halis bir niyetle yapmak, şirk, riya, nifak ve süm'a (duyurma) vb. şaibelerden uzak durmak, samimi ve dosdoğru olmak demektir,

“ihlâs” kavramı bazı âyetlerde, (مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ) yani “dini yalnızca Allah'a has kılmak” şeklinde ifade edilmiş ve bununla inancın, kulluğun ve itaatın, âlemlerin Rabbi olan Allah'a özgü kılınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu anlamıyla ihlâs, inançta samimi olmak, yani kullukta Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamaktır. Çünkü her kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa iyi iş yapmalı ve Rabbine kullukta O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalıdır. (Ebû Dâvûd, Vitir, 25.)

Allah'a ortak koşularak yapılan ibadetin hiçbir faydası yoktur. Her namazda, her rekâta okuduğumuz, (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) “Yalnızca sana ibadet eder, yalnızca senden yardım dileriz.” âyeti de sadece Allah'a kulluk edilmesi gerektiğini beyan etmektedir. Onun için Cenâb-ı Hak Resûl'üne, “Sen dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk et.”(Zümer, 39/2.) diyerek, kendi ulûhiyetini ve dininde hiçbir ortaklığa yer olmadığını açıkça belirtmiştir.

İhlâsın zıddı “riya” ve “süm'a”dır. Riya, bir işi Allah rızası için değil gösteriş için yapmak, süm'a ise yapılan bir iyiliği, övünme ve çıkar amacıyla başkalarına duyurmaya çalışmaktır. İçine riya karışmış olan amellerin, üzerinde az bir toprak bulunan ve şiddetli bir yağmurla cascavlak kalan kaya misali, riyakârların da amellerinin Allah katında hiçbir işe yaramayacağı Kur'an'da açıkça belirtilmiştir. (Bakara, 2/264) Resûl-i Ekrem de ibadeti Allah'tan başkası için yapmanın şirk olduğunu ifade etmiştir. Allah'a kullukta O'nun rızasının yanına başka amaçlar eklemek bir nevi şirk görüntüsü verdiği için ihlâsın zıddı olan riya'ya “gizli şirk” (şirk-i hafî) denilmiştir. (İbni Mace, Zühhd. 21)

1 Bu vaaz projesi, Palandöken Müftülüğü İlçe Vaizi Gülay Coşkun tarafından hazırlanmıştır.

*Redaksiyon: Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

Ayetlerde bildirildiğine göre şeytan ihlaslı kişilere zarar veremeyeceğini itiraf etmiştir (el-Hicr 15/40; Sad 38/83). Bu sebeple Kur'an'da ihlas peygamberlerin başlıca niteliklerinden sayılmıştır (Yunus ı 2/24; Meryem ı 9/5 ; Sad 38/ 45-46). Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in 112. suresine dinin temel ilkesi olan tevhibi en halis, en güzel şekilde dile getirdiği için İhlas adı verilmiştir. İhlas kavramı hadislerde de dini ve ahlaki bir fazilet olarak sık sık geçmektedir. Çeşitli vesilelerle Allah rızası için ihlasla amel etmenin önemini ve faziletini vurgulayan Hz. Peygamber ihlaslı bir kalple iman etmiş kişinin ahiret kurtuluşuna ereceğini müjdelemiş (Müsned, V. 147). Kendisi de. "Ya rabbi! Beni sana karşı ihlaslı bir kul yap" şeklinde dua etmiştir (Ebu Davud. "Vitr", 25).

Hız. İsa'nın ifadesiyle ihlâs, bir işi, hiçbir insanın övgüsünü beklemeden yapmaktır. (İbn Ebu Şeybe, Musannef, Zühd, 21.) Dolayısıyla Allah'tan başkası adına, başkasının gözüne girmek veya gönülünü kazanmak için yani Allah'a başka birini ortak kılarak yapılan ibadetin bir faydası yoktur. Zira Rabbimizin böyle bir kulluk gösterisine ihtiyacı yoktur. Ameller ancak ihlâsla ve Allah'ın rızası gözetilerek yapıldığında bir değer taşır.

Sufilere göre ibadetin ruhu ihlastır. İhlassız amelin de amelsiz ihlasın da kula bir faydası yoktur; bununla beraber ihlassız amel amelsiz ihlastan daha kötüdür. Çünkü her şeye değer kazandıran ihlastır. Çok ibadetle değil ibadetteki ihlasla kurtuluşa erileceğini söyleyen sufiler insanın ihlaslı ve samimi olmasını, ancak ihlaslı olduğunu iddia etmemesini bir ilke olarak benimsemişlerdir. Ebu Bekir ed-Dekkak, ihlaslı olduğu kanaatini taşımanın ihlas eksikliğinden kaynaklandığını söyler. Allah bir kulunun ihlasını makbul kılmak istediği zaman onun ihlasını görmesine engel olur; o zaman kul "muhlis" değil Kur'an'daki tabiriyle (Meryem ı 9/51) "muhtas" olur (Kuşeyri, s. 445). Muhlis kendi iradesi ve gayretiyle ihlasa kavuşan, "muhtas" ise Allah tarafından kendisine ihlas bağışlanan kimsedir

Doğruluğun özel bir şekli olarak görülen ve bazan niyet anlamında kullanılan ihlas insanın ruhunda son derece gizli bir niteliktir, hatta o bir sırdır. Nitekim kutsi bir hadiste "İhlas sırlarımdan bir sırdır, onu sevdiğim kulunun kalbine tevdi ederim" buyrulduğu söylenir (a.g.e., s. 444). Cüneyd-i Bağdildi'ye göre ihlas o kadar gizlidir ki melek onu bilmediği için sevap hanesine yazmaz. Şeytan bilmediği için bozamaz, nefis bilmediği için şırmamaz (Serra c, s. 290; Kuşeyri, s. 446). Böyle olunca başkaları bir yana ihlaslı olduğunu kişinin kendisi bile kesin olarak bilemez. Onun için de nefisini daima denetim altında tutması gerekir.

Sevgili Peygamberimiz, pek çok hadisinde ihlâsın önemine işaret etmiş ve insanları ihlâslı ve samimi olmaya çağırmıştır. Bunun için de öncelikle niyetin halis olması gerektiğini, amellerin ancak niyetlere göre değer kazanacağını bildirmiş, "Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır." (Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, V, 185) buyurarak niyetin önemine işaret etmiştir. İslâm, iyi niyet ve samimi tutuma verdiği önemden dolayı, niyet etmesine rağmen mazereti sebebiyle yerine getiremediği amelin sevabından bile kişiyi mahrum bırakmamıştır. Sevgili Peygamberimizin şu hadisi buna işaret etmektedir:

مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ

"Her kim şehit olmayı Allah'tan samimiyetle isterse, yatağında ölse bile Allah onu şehitlerin derecesine ulaştırır." (Müslim, İmâre, 157.)

Ashâbına niyet ve amelde samimiyetin, sadece Allah'ın hoşnutluğunu dileyerek bir işi yapmanın önemini anlatırken Hz. Peygamber'in zikrettiği bir olay son derece dikkat çekicidir:

Geçmiş zamanlarda yağmurdan kaçarak mağaraya sığınan üç kişi, bir kayanın yuvarlanıp mağaranın ağzını kapatması üzerine çaresiz kalmışlar ve sadece Allah rızası için

yaptıkları iyi amelleri zikrederek Cenâb-ı Hakk'a yalvarmışlar. Bu samimi yakarışları sonucunda Allah da onları içine düştükleri zor durumdan kurtarmıştır.

Bu üç kişiden çobanlık yaparak geçimini sağlayan birincisi, yaşlı ana babasına gösterdiği saygıyı, yaptığı hizmeti anlatmış ve çoluk çocuğundan önce onların ihtiyaçlarını karşıladığını söylemiştir. Hatta bir gün onları uyandırmamak için elinde süt kabıyla başuçlarında sabaha kadar beklediğini ve bunu sırf Allah rızası için yaptığını anlatarak kendilerini buradan kurtarması için Allah'a dua etmiş, bunun üzerine kaya biraz aralanmıştır.

İkinci şahıs, bir dar zamanında kendisine muhtaç olmasını fırsat bilerek amcasının çok sevdiği kızıyla birlikte olmak istemiş, o da yüz dinar getirirse buna razı olacağını söylemiştir. Çalışıp yüz dinarı kazanan genç, amcasının kızıyla birlikte olacağı sırada onun, “Ey Allah'ın kulu, Allah'tan kork! (Nikâh olmadan) benimle birlikte olma.” demesi üzerine bundan vazgeçmiş ve bu olayı naklettikten sonra, “Allah'im! Şüphesiz bilmektesin ki bunu sırf senin rızan için yaptım.” diyerek bunun hatırına mağaranın kapısının açılması için dua etmiştir. Bunun üzerine mağaranın ağzı biraz daha açılmıştır.

Üçüncü kişi de belli bir miktar pirinç karşılığında tuttuğu işçinin takdim edilen ücreti almadan gitmesi üzerine o pirinci her sene ekip yetiştirerek karşılığında bir sürü sığır alıp çoban tuttuğunu anlatmış, daha sonra ücretini almaya gelen işçiye sürüyü ve çobanını alıp götürmesini söylemiştir. Şaşkınlık içinde kalan işçi sürüyü ve çobanı alıp gitmiş, olayı anlatan şahıs da, “Allah'im! Sen de biliyorsun ki ben bunu sadece senin rızan için yaptım.” diyerek mağaranın açılması için Allah'a yalvarmıştır. Bunun üzerine Allah kayanın açılmasını ve onların mağaradan kurtulmalarını sağlamıştır.²⁷

Kısacası iyi niyet ve ihlâsla işledikleri ameller, onların âhirette olduğu gibi dünyada da kurtuluşlarına vesile olmuştur.

4. Sonuç

Kullukta temel bir ölçü olarak kabul edilen ihlas, hayatın her alanında kendini gösterebilmektedir. Kullar, Rablerine karşı, diğer insanlara karşı hatta kendi nefislerine karşı samimi olmak suretiyle, hayatlarının anlam kazanmasına, huzurlu bir yaşam sürmelerine imkân sağlayabileceklerdir. Çünkü insanın Rabbiyle, diğer insanlarla, nefsiyle barışık olması, ruhuyla bedeninin uyumlu olmasına bağlıdır. İçi başka dışı başka olan insan hem bu dünyasını hem de ahiretini harabeye çevirecektir

İnsan, bu dünyaya Rabbine iyi bir kul olmak için gönderilmiştir. Bu kulluğu yerine getirirken kulluğun ruhuna aykırı olan bütün etkenleri ortadan kaldırması önem arz etmektedir. Buradaki en büyük engellerden bir tanesi, ibadetlere riyanın karıştırılmasıdır. Riya, samimiyetsizliğin, kulluğu gönülden yapmamanın, dünya menfaatini Allah (cc)'ın rızasının önünde tutmanın göstergesidir. Kişi, böyle bir ayak bağından kurtulmadığı sürece hakiki kulluğa kavuşamayacaktır.

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Kaynaklar

- Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. 1- De ki: O Allah birdir. 2- Allah samed (her şey O'na muhtaç, O kimseye muhtaç değil)'dir. 3- O doğurmamıştır ve doğurulmamıştır.4- Ve hiçbir şey O'nun dengi değildir. (İhlas suresi ,1-4)
- De ki: "Rabbim adaleti emretti. Her secde ettiğinizde yüzlerinizi O'na çevirin, kendisine içten bir inanç ve bağlılıkla O'na yalvarın! İlkini sizi yarattığı gibi (yine O'na) döneceksiniz." (A'râf,29)
- "Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz." (Fatiha,5)
- "Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara,264)
- "Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar; ama Allah onları karaya çıkararak kurtarıncaya, kendilerine verdiği nimete nankörlük ederek O'na hemen eş koşarlar. Zevklensinler bakalım, yakında bileceklerdir." (Ankebut,65-66)

6. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin naklettiğine göre... Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "...Allah, ancak samimiyetle sadece kendisi için ve rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder." (N3142 Nesâî, Cihâd, 24)
- Temîm ed-Dârî anlatıyor: "Hz. Peygamber (sav), 'Din samimiyettir'. buyurdu. Biz, 'Kime karşı (samimiyet)?' deyince, 'Allah'a, Kitabı'na, Resûlü'ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara.' buyurdu." (M196 Müslim, Îmân, 95)
- Zeyd b. Erkam, Hz. Peygamber'in (sav) ... namazının ardından şöyle dua ettiğini nakletmiştir: "...Allah'ım! Ey Rabbimiz ve her şeyin Rabbi! Beni ve ailemi dünya ve âhirette her an sana ihlâsla bağlı kıl. Ey yücelik ve ikram sahibi!..." (D1508 Ebû Dâvûd, vitr, 25)
- Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar." (M6543 Müslim, Birr, 34)
- Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a ihlâsla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak, zekâtı vererek dünyadan ayrılırsa, Allah kendisinden razı olduğu hâlde ölmüş olur." (İM70 İbn Mâce, Sünnet, 9)

7. Yararlanabilecek Bazı Kaynaklar

- ❖ DİA, "İHLÂS" İle İlişkili Madde
- ❖ Hadislerle İslâm, "İhlas Allah İçin Samimiyet"-DİB,Cilt 3,Sayfa 135
- ❖ Dini Kavramlar Sözlüğü, "İhlas",DİB YAY., Sayfa 299
- ❖ Ahmet Özdemir, "KUR'AN'DA İHLAS". Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 3 / 2 (Aralık 2015): 153-166.

Erzurum Müftülüğü